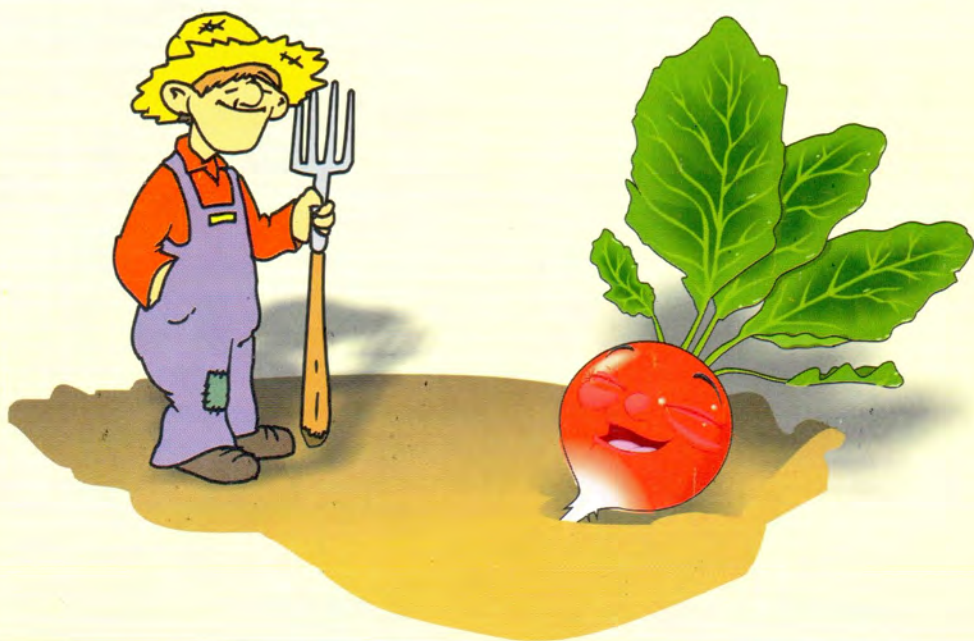

ЗЕМЯТА - ИЗТОЧНИК НА ДОХОДИ

14 ТЕХНОЛОГИИ ЗА ОТГЛЕЖДАНЕ НА РАННИ ЗЕЛЕНЧУКОВИ КУЛТУРИ

14

ТЕХНОЛОГИИ ЗА ОТГЛЕЖДАНЕ НА РАННИ ЗЕЛЕНЧУКОВИ КУЛТУРИ

Пловдив, 2001 г.

Автор на технологиите и редактор на схемите
ст.н.с. д-р Иван Димов

© Издател **Фондация С.Е.Г.А.**

ISBN 954-9630-12-9

София, 1000; ул. Г.Раковски 96
тел. 02 / 987 70 82; 981 09 13

Издателство **“МАКРОС”**

Пловдив, 4017; ул. Зефир 6
тел. 032 / 62 07 70 82; факс 63 17 72
E-mail: MAKROS_BG@YAHOO.COM
WWW.MAKROS.BG

Печатница **“МАКРОС”**

ПРЕДГОВОР

Изданието е предназначено за хора, които се занимават с дребно земеделие и не притежават достатъчно опит в зеленчукопроизводството. То представя в популярна форма информация за отглеждането на 14 ранни зеленчукови култури - традиционни за нашето селско стопанство.

Предложени са и примерни схеми за ефективно използване на площите в еднофамилни ферми (с размер от 6 до 12 дка при два почвени типа) чрез последователно отглеждане на различни видове зеленчуци. Разделянето на обработваемата площ на три и четири полета и отглеждането на няколко култури намалява опасността от загуби при природни бедствия.

Схемите могат да бъдат използвани във всички райони на страната, където има подходящи условия за отглеждане на зеленчукови култури.

Поднесената информация е съобразена с водещите издания в тази област, като са включени и практически съвети от натрупания опит по проект "Земята - източник на доходи".

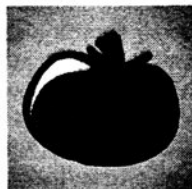
Основната цел на изданието е да бъде полезно за дребните производители в тяхната селскостопанска дейност.

СЪДЪРЖАНИЕ

ПРЕДГОВОР	3
ДОМАТИ	5
КРАСТАВИЦИ	9
ЗЕЛЕН ПИПЕР.....	12
ГЛАВЕСТО ЗЕЛЕ С ЕСЕННО ЗАСАЖДАНЕ.....	15
ДИНЯ.....	18
ПЪПЕШ	22
ЛУК ЗА ЗЕЛЕНО	25
ЧЕСЪН ЗА ЗЕЛЕНО.....	27
ЦЕЛИНА	30
БАКЛА	33
СПАНАК	35
РЕПИЧКИ	37
ТИКВИЧКИ	39
ЛИСТНА И ГЛАВЕСТА САЛАТА	41
СХЕМИ	44
РЕЧНИК НА ТЕРМИНИТЕ.....	56
ЛИТЕРАТУРА	57

ДОМАТИ

Сортове. В ранното полско производство на домати се използват хибридни сортове, които са устойчиви на икономически важни болести като тютюнева мозайка, фузариум, вертицилий и др. Такива сортове са Балка F₁, Марица 25 F₁, Балкан F₁, Дорина F₁, Дар, Ком F₁, Кармело F₁. Сортовете Кристи F₁ и Марица 15 F₁ дават добри резултати в районите на ранно производство в Северна България.

Предшественици. Ранните домати се отглеждат след разорани тревни смески, люцерна, зърнено-бобови или зърнено-житни култури, както и след зеленчукови култури като краставици, дини и пъпеши, цветно или савойско зеле и др.

Ранните домати могат да се отглеждат на едно и също място (като монокултура) в продължение на 5-6 и повече години с уплътнено използване на площта с късно зеле, царевица или спанак и обилно торене с оборски тор.

Избор на площи и подготовка на почвата. За това производство са подходящи площите, където опасността от падане на късни пролетни слани преминава след 10-15 април, да са защитени от студените пролетни западни или северозападни ветрове и да са в близост до сигурен водоизточник още през втората половина на месец април.

Другото изискване при избора на място е площите да са разположени върху дълбоки, рохки, структурни, отцедливи пясъчливо-глинести почви, с дълбоко разположени подпочвени води. Тежките, глинести, студени почви не са подходящи за отглеждане на ранни домати.

Подготовката на площите включва следните обработки: дискуване след прибиране на предшественика през юли-октомври, есенна оран на дълбочина 26-28 см, текущо подравняване при необходимост, ранно пролетно брануване (култивиране), преораване без обръщане на орния слой на дълбочина 18-20 см, фрезуване при внасяне на хербициди, изискващи инкорпорация като Агрифлан и профилиране - набраздяване през 80-85 до 90 см.

Торене. Площите за ранните домати през есента се наторяват с 6-8 до 10 тона полуугнил или 3-4 тона на декар угнил оборски тор, 25-35 кг троен суперфосфат и 20-25 кг на декар калиев сулфат. Торовете се заорават с дълбоката оран на площта. През вегетацията под формата на подранване се използват 50-60 кг амониева селитра, от които 20-25 кг се внасят

предпосадъчно или с първото окопаване, а останалите количества – след завръзване на плодовете на първо съцветие. Доматите добре реагират на шербетуване с 500-600 кг на декар пресен оборски тор, внесени във фаза избистряне на плодовете - начало на узряване.

Борба с плевелите. Срещу заплевеляването на посевите борбата се води с механични средства - ръчно или механизирано окопаване и с употребата на хербициди. Добри резултати се получават при внасяне на 0,3-0,35 л на декар Агрифлан с инкорпориране или 0,20-0,25 л Дуал голд преди засаждане, разтворени в 50-60 л вода.

Борба с болести и неприятели. Срещу поповото прасе по време на разсадопроизводството и преди засаждане на растенията се внасят 3-4 кг на декар примамки, приготвени от сварени отсевки, счукана царевица и др., обработени с 150-200 мл Би 58, Агрис 1050, Вофатокс 50ЕК, Диптерекс 80НП или готова примамка Скипер.

При поява на листни въшки и трипс се употребяват инсектицидните средства 150 мл Кронетон 50ЕК, Ортен 75НП - 100 мл, Хостаквик 50ЕК - 100 мл, 120 мл Би 58, 50-70 грама Пиримор 50НП, Дурсбан 4Е - 100-150 мл, Нуреле дурсбан - 70 мл и др. Ограничено се налага и провеждане на борба с колорадския бръмбар, като се пръска с Карате 2,5ЕК - 30 мл, Вазтак 10ЕК - 20 мл, Рипкорд 40ЕК - 6-8 мл на декар и др. Минаращата муха напада растенията още в разсадна фаза и борбата се води с 0,1% Ланат 20ЕК, 0,15% Актелик 50ЕК, Децис 2,5ЕК - 0,15% и др.

Проблем при това производствено направление представляват болестите алтернария (чернилката), маната, фитотфторното гниене (еленово око по плодовете) и ботритиса (птиче око). Борбата се води с пръскане на растенията с Дитан Е45 - 0,2%, Скор - 0,075% - срещу алтернарията, 1% бордозелов разтвор, 0,4% Купроцин, Ридомил плюс - 0,2%, Ридомил-цинб - 0,25%, Шампион - 0,15% - срещу мана и фитотфторно гниене. Срещу сивото гниене (ботритиса) се използват Метилтопсин - 0,07-0,1%, Фундазол - 0,1% или Ронилан - 0,1% и др.

Производство на разсаг. Гъстият разсад се произвежда в отопляеми култивационни съоръжения - парници или полиетиленови оранжерии. За източник на енергия се използва биотопливо (затоплен оборски, най-често говежди или конски тор), техническо отопление с твърдо или течено гориво, електрическа енергия или газ - пропан-бутанови радиатори.

Семената преди сеитба се обеззаразяват в 3% разтвор от перхидрол (кипяща вода) за 25 минути с активно разбъркване и последващо промиване с течаща вода също за 25-30 минути. За целта техническият 30%-ов перхидрол се разрежда в съотношение една част технически перхидрол и девет части вода.

Оптималният срок за сеитба е 25 януари до 10 февруари. Посевната норма е 3 грама семена на квадратен метър. За декар са необходими 25-30 грама семена. Семената се засяват в щайги или на лехите разпръснато, редово или в специални терини със 144-160 гнезда, напълнени с торопочвена смес.

До поникването се поддържа температура 22-24°C, а след това – 20-22°C през деня и 14-16°C през нощта. На 14-20-ия ден от поникването растенията кръстосват и са готови за пикиране.

Растенията се пикират в парници, заредени с биотопливо, или в неопляеми полиетиленови оранжерии с втори тунел. Пикировката се извършва 10x10 см направо в торопочвената смес (при парниците) или в почвата (полиетиленовите оранжерии) или в саксии с диаметър 10 см и обем 0,5 литра, напълнени с торопочвена смес - 2 обемни части почва и 1 част пресят угнил оборски тор. Доматовите растения се пикират на дълбочина до семелделните листа. След пикировката растенията се поливат с хладка вода.

След прихващане растенията се поливат умерено без преовлажняване на почвата или смеската.

Култивационните съоръжения се проветряват редовно, като се поддържа оптимален температурен режим - в слънчеви дни 20-22°C пред деня и 14-16°C през нощта, а в облачни дни съответно 18-20°C/12-14°C. Останалите грижи за разсадите се изразяват в разрохкване, подсилване, плевене и борба с болести и неприятелите.

Преди засаждането разсадът се закалява, като се допуска понижение на нощните температури в продължение на 3-4 дни до 8-10°C.

Срокове и схеми на засаждане. Ранните домати се засаждат на полето, след като е преминала опасността от късни пролетни слани - след 15-25 април. Най-добре е засаждането да става в предварително оформени копки (ямки), независимо от това, как е пикиран разсадът - на лехата или в саксийки.

При браздово отглеждане засаждането е по схема 80-85 до 90 см между браздите и 30-35 см между растенията в реда, а при лехо-браздово – на висока равна леха ленточно - 100+60/30-35 см. Когато се използва прераснал разсад, засаждането се извършва с полагане на растенията в браздите/лехите.

След засаждането растенията се поливат ръчно с 0,5-1 л вода на растение или с течаща вода - гравитачно.

Грижи през вегетацията. Поливката за вкореняване на растенията се съчетава с подсаждане на неприхванатите растения. Тя се подава 5-7 дни след засаждането. След тази поливка се набиват коловете или изгражда телената конструкция и растенията се привързват към съответната конструкция. Коловете се набиват от западната или северната страна на растенията. Телената конструкция е с височина 60-80 см с два реда тел през 25-30 см за първи ред и 30-40 см за втория ред.

Безопорното (безколово) отглеждане на ранните домати не е за препоръчване, защото само 50-60% от доматовите плодове са годни (без дефекти - наранявания) за продажба на пазара за свежа консумация.

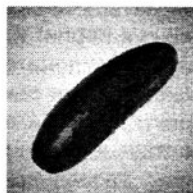
До началото на узряване на плодовете поливките са през 12-14 дни и 6-8 дни след това.

Първото окопаване със загърляне на растенията се извършва след прихващане на растенията с едновременно подхранване с 20-25 кг на декар

КРАСТАВИЦИ

Сортове. Подходящи за ранно производство на краставици са сортовете Гергана и Бистренски (директни сортове) и хибридът Свежест F₁.

Предшественик. Отглежда се след всички зеленчукови култури - домати, пипер, картофи, спанак, патладжан. Не са подходящи тиковите култури - дини, пъпеши и тикви. Краставиците не се понасят и идват на същото поле поне след 4-5 години.

Избор на площи и подготовка на почвата. Подходящи за ранно производство са защитените от ветрове места, разположени върху дълбоки, богати на хумус, пропускливи и топли наносни почви.

Избраните площи се изорават през август-октомври на дълбочина 28-30 см, напролет се брануват, при уплътняване се преорават или култивират и набраздяват преди засаждане през 120-150 см.

Торене. Наесен се внасят 4-6 тона на декар полуугнил оборски тор, 30-40 кг двоен суперфосфат и 15-20 кг калиев сулфат. Тези количества органични и минерални торове се заорават с есенната дълбока оран. Под формата на подхранване се внасят и 40-60 кг амониева селитра на декар.

Борба с плевелите. Използват се хербицидите Балагрин - 0,4-0,5 л или Дуал - 0,2-0,3 л на декар, внесени преди разсаждането на растенията на полето. Балагринът се инкорпорира в почвата с фрезуване на дълбочина 10-12 см. На чисти от плевели почви борбата с плевелите се води с 2-3 ръчни окопавания на посевите.

Борба с болести и неприятели. Семената преди сеитбата се обеззаразяват с 30% технически перхидрол (кипяща вода) за три минути, промиват се и засяват. Предпазно и при поява на мана по растенията се пръска с 0,3% Превикур, 0,15% Шампион, 0,25% Ридомил цинеб, 0,4% Пероцин 75 Б, 0,3% Алиет и др. Борбата срещу антракнозата се води с 0,2% Дитан М-45 или 0,4% Пероцин, а при поява на ъгловати петна (бактериоза) по растенията посевите се пръскат с 0,15% Шампион, 0,4% Купроцин или Купроцин супер през интервал от 10-15 дни.

В години с нападение от брашнеста мана с появата на първите петна се пръска с 0,04% Рубиган, 0,8% Тиозол - особено по време на беритбите, 0,1% Метилтопсин и др.

Проблемът с нападение от листни въшки се решава с използване на 0,05% Децис 2,5 ЕК, 0,02-0,04% Карате 2,5 ЕК, 0,1% Ланат 20 ЕК, 0,05% Пири-мор, 0,1% Хостаквик 50 ЕК и др.

Срещу телените червеи и поповото прасе се използват примамки както при дините и пъпешите.

Разсадопроизводство. Ранното производство на краставици се организира с предварително произведен разсад в саксийки. Семената се засяват между 10 и 20 март, като за един декар са необходими 150-200 грама семена. Семената се засяват през 3-4 см в терини или щайги, напълнени с перлит или торопочвена смес на дълбочина 2-3 см и след отваряне на котилдоните растенията задължително се пикират в саксийки или полиетиленови ръкави, напълнени с торопочвена смес. Другият начин е директна сеитба в саксийките по 2-3 семена с последващо прореждане и оставяне по едно растение в саксийка.

Разсадът се произвежда в отопляеми култивационни съоръжения - парници или оранжерии, където е възможно да се поддържа оптимален температурен режим - до 24-28°C през деня и минимум 15-16°C през нощта.

Готовият разсад е с добре формирани 3-4-ри листа.

Срокове и схеми на засаждане. Най-добре е засаждането на готовия разсад на полето да стане в първата десетдневка на месец май. Един ден преди засаждането саксийките се поливат обилно с вода. Саксийките се разнасят на полето през 40-60 см и след това растенията се засаждат в предварително направени копки (ямки) с дълбочина 10-12 дни, леко се притъпкват и поливат с 1-2 л вода на растение. След засаждането при възможност може да се използват тунелчета, покрити с полиетиленово платно със ширина 160 см. На декар са необходими 1400-1600 растения.

Грижи през вегетацията. При нужда засажените растения се поливат за кореняване с 2-3 л вода на растение или по браздите в следобедните часове, когато поливната вода е с по-висока температура.

До повличането на растенията и покриване на почвената повърхност почвата се разрохква с ръчни окопавания и леко загърляне на растенията или механизирано с култиватор (конска окопачка) на дълбочина 6-8 см.

До начало на завръз поливките се подават през 8-10-12 дни, а след това през 4-6 дни с поливна норма 25-35 кубични метра вода на декар.

Посевите се наблюдават за поява на болести и неприятели и при необходимост се води борба с описаните средства.

При отглеждане в тунели, покрити с полиетиленово фолио, посевите се проветряват редовно. В слънчево време платното се сваля, но вечер се поставя отново. Окончателно платното се сваля след 5-10-ти юни.

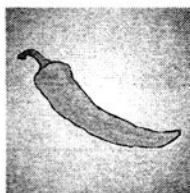
С първото окопаване и 20-25 дни по-късно растенията се подхранват с по 20-25 кг на декар амониева селитра. След започване на беритбите добре е с една от поливките да се внесат 500-600 кг на декар пресен оборски тор.

ЗЕЛЕН ПИПЕР

Сортов състав. Използват се сортове от ранната група – Златен медал, Албена, Сиврия 600, Бяла капия, Люлин. По-слабо е застъпено отглеждането на Калинков 800/5 и Бял Калинков.

Предшественик. Най-добри предшественици са разораните целини, тревните смеси, люцерната и изкоренените гори. Обикновено зеленият пипер за ранно производство се отглежда след зимни житни, зърнено-бобови и бостанни култури. Не се понася след себе си и на същото място трябва да идва поне след 5-7 години.

Избор на площи и подготовка на почвата. За ранно производство най-добри са алувиално-ливадните почви по поречията на реките, с дълбоко разположени подпочвени води и реакция на почвата близка до неутралната до слабо алкална.

Подготовката на почвата наесен обхваща операциите: дискуване на почвата след прибиране на предшественика и дълбока оран през август-септември на дълбочина 26-28 см. При отглеждането на висока равна леха дълбоката оран се дискува и площта набраздява през 160 см.

През пролетта се извършва едно брануване с последващо култивиране с чизел култиватор на дълбочина 12-16 см. При внасяне на хербицида Агрифлан задължително се извършва и фрезуване след изпръскване на хербицида.

При отглеждане на бразди площта се набраздява през 60-70 см. Високата равна леха се оформя преди засаждане с лехообразувател за фино оформяне на лехите с ширина на лехата 98-110 см.

Торене. Основното торене се извършва през есента с 4-6 тона полугнил оборски тор, 25-30 кг троен суперфосфат и 12-15 кг калиев сулфат на декар. Предпосадъчно напролет с последната обработка (култивирането или фрезуването) се внасят 20-25 кг на декар амониева селитра. Под формата на подхранване се подават още 30-40 кг амониева селитра или извършва и едно шербетуване с 600-700 кг пресен оборски тор на декар.

Борба с плевелите. С инкорпориране (фрезуване) се внася 0,3-0,4 л на декар хербицидът Агрифлан или след последната обработка площта се пръска с 0,2-0,25 л Дуал С. През вегетацията срещу житните плевели борбата се води с 0,2-0,3 л на декар Фузилад, Набу или Тарга.

Борба с болести и неприятели. От гъбните болести е опасна маната по пипера. Борбата се води превантивно с пръскане на растенията с 0,25% Ридомил плюс или Ридомил цинеб, 0,2% Дифолатон, 0,01% Амбис, внесен с поливната вода, поливане с 0,15% Превикур на растенията около зоната на проява на заболяването, избягване заливането на площите при напояване и въвеждане на сеитбообращение.

Срещу нападение от столбур борбата се води, като задължително най-малко два пъти (10 и 20 юни) посевите се пръскат срещу преносителя на заболяването – цикадката. Посевите при тези срокове се пръскат с Дурсбан 4 F - 100 мл, 30 мл Вазтак 10 ЕК, 0,1% Би 58 и др. Може да се наложи и трето пръскане към 5-10 юли.

При поява на сечене по разсадите лехите се поливат с Превикур - 0,15%, Ридомил плюс - 0,2% или Ридомил цинеб – 0,25%. Петната се поливат с 3%-ов разтвор от син камък – меден сулфат.

Във влажни години предпазно се пръска и срещу алтернория с 0,2% Дитан 45 М, 0,2% Дифолатан, 0,075% Скор и др.

За предпазване на растенията от вирусни борбата се води срещу преносителите на вирусите – листните въшки. Още в разсадна фаза борбата с листните въшки се води с Вазтак 10 ЕК – 50 мл, Децис 2,5 ЕК – 50 мл, Карате 2,5 ЕК – 30 мл, Би 58 – 100 мл и др. С тези препарати се унищожават и трипсът – също приносители на вируси.

Срещу вирусите се обеззаразяват и семената с 3%-ов разтвор от перхидрол за 25 минути с непрекъснато бъркане и последващо измиване с течаща вода също за 20-25 минути.

При поява на попово прасе се използва готовата примамка Скипер или приготвят примамки от сварено жито смесено, с олио и вофатокс и др.

Разсадопроизводство. Произвежда се гъст разсад за пикиране при срок на сеитба 20 януари-5 февруари в парници с биотопливо или отопляеми други култивационни съоръжения. Посевната норма е 12-15 г семена на квадратен метър, като за един декар се засяват 150-180 г семена.

Във фаза кръстосване разсадът се пикира в полупропли парници или оранжерии с вътрешен тунел по схема 6/8 см.

Грижите за разсада са както тези при разсадите за ранно производство на домати. Нощните температури на въздуха не трябва да бъдат по-ниски от 15-16°C.

Срокове и схеми на засаждане. Ранният пипер се засажда след преминаване на опасността от късни пролетни слани (след 22-25 април) и приключва към 5 май, но не по-късно от 10 май. При браздово отглеждане растенията се засаждаат по схема 60-70/20-22 см по две растения в гнездо за сортовете Бял Калинков и Калинков 800/5.

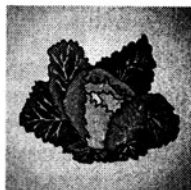
На висока леха разсадът се засажда на триредова лента по схема 80+40+40/12-15 или 70+45+45/12-15 см по едно растение или на 20-22 см по две растения за сортовете Калинков 800/5 и Бял Калинков.

След засаждането растенията се поливат за прихващане, а при механизано засаждане поливната вода се подава едновременно със засаждането.

ГЛАВЕТО ЗЕЛЕ С ЕСЕННО ЗАСАЖДАНЕ

Сортове. За ранно производство на главесто зеле с предзимно засаждане се използват сортове и хибриди, които не стрелкуват след презимуване на растенията на полето. От директните подходящи са сортовете Бесапара, Спринт и Дербентско подобро, а от хибридите Т-16, РМ-1, РМ-2 и др.

Предшественик. Добри предшественици са рано прибраните зеленчукови култури - краставици, дини, пъпеши, зелен фасул, както и зърнено-житните - пшеница и ечемик.

Избор на площи и подготовка на почвата. За това производствено направление площите трябва да са разположени върху терени с южно или югоизточно изложение, да са защитени от студени и силни през зимата западни, северозападни и северни ветрове. Друго важно условие е подпочвените води да са дълбоко разположени, както и да няма опасност от заливане на посевите при снеготопенето или при падане на проливни дъждове през зимно-пролетния сезон.

Дълбоките, водопропускливи, богати на хранителни вещества алувиално-ливадни и наносни с неутрална реакция почви са подходящи за отглеждане на главестото зеле с есенно засаждане.

Подготовката на площите обхваща операциите дискуване на почвата след прибиране на предшествениците на дълбочина 6-8 см, дълбока оран до 26-28 см с последващо брануване и профилиране на почвената повърхност. На по-малки площи обикновено зелето се отглежда на браздова повърхност с разстояние 60 см и дълбочина на браздите 15-18 см. Възможно е производството да се организира и на висока леа с разстояние между браздите 160 см и ширина на високата равна леа 98-108 см.

Торене. С дълбоката оран в почвата се заорават 3-4 тона на декар полуугнил или 2-2,5 тона угнил оборски тор, 20-25 кг двоен суперфосфат и 15-20 кг калиев сулфат. От азотните торове е необходимо да се осигурят 50-60 кг на декар амониева селитра.

Борба с плевелите. При това производствено направление обикновено борбата с плевелната растителност се постига с вегетационните об-

работки и не се препоръчва използването на хербициди.

Борба с болести и неприятели. В отделни години проблем представлява болестта мана по зелето. Борбата се води с използване на Пероцин ВП - 0,4%. Срещу листните въшки по време на разсадопроизводството и вегетацията растенията се пръскат с Децис - 0,05%, Вазтак - 0,03%, Би 58 - 0,1% и др. През пролетта сериозни щети нанася зелевата муха. Първото пръскане с Диптерекс - 0,15 кг, Дурсбан - 0,1 л или 0,1% Би 58 се извършва при цъфтежа на вишните, а второто 10-12 дни по-късно. При пръскане на растенията с растително-защитни препарати винаги към работния разтвор се прибавя намокрител Универсал или веро - 0,05%.

През пролетта при необходимост посевите се пръскат с Вазтак - 0,05%, Нуреле Дурсбан - 0,05% за борба срещу земни бълхи и зелевата дървеница.

Производство на разсад. Разсадопроизводството се организира на открити ниски лехи с ширина 1-1,2 м. На един квадратен метър се изсяват по 4-5 грама семена, като за един декар производствена площ са необходими 50-60 грама семена. При суха почва лехите след оформянето се притъпкват леко с дъска и се навлажняват с 6-8 литра на квадратен метър вода.

Засятите семена се покриват с 1,5-2 см торопочвена смес и лехите се приполиват с още 3-4 л вода.

Оптималният срок за сеитба на семената е 1-10 септември за районите на Южна и Северна България и 15-25 септември за Петричко-Санданския район. При нужда през 2-3 дни засятите лехи се поливат за поникването на семената. След поникване на разсада грижите са насочени към поливане на растенията при нужда, плевене, борба със земните бълхи и опазване от мана.

Разсадът е готов за засаждане на 30-35-тия ден след поникването, когато са оформени 5-6 същински листа.

Срокове и схеми на засаждане. Засаждането на полето се извършва през първата половина на месец октомври (5-15) за районите на Южна и Северна България и третата десетдневка на същия месец за Петричко-Санданския район. Един ден преди засаждането разсадът се полива обилно с вода. В деня на засаждането наскубаният разсад се сортира (избират се добре развитите растения), съкращава се част от листната маса и централният корен и така подготвеният разсад е готов за засаждане. При браздово отглеждане засаждането на зелето е по схема 60/35-40 см, а при лехо-браздово се засажда на триредова лента по схема 70+45+45/35-45 см. По-гъстото засаждане на растенията вътре в реда - под 35 см, води до получаването на по-дребни зелки.

Засаждането става от южната страна на браздите, на височина 1/3 от дното им и на дълбочина 4-5 см, като се внимава връхчетата (сърцето) на растенията да останат над почвената повърхност.

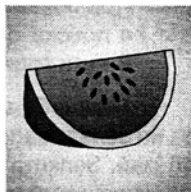
При ръчно засаждане самото засаждане става на сухо с мотичка или шило или под вода.

ДИНЯ

Сортове. Стокс 647, Шугър бейби и Божура, Oden F₁, Malali и хибрида Oden F₁. От безсеменните сортове ранни са хибридите Liliput F₁ и SW-6008.

Предшественик. Новоразорани целини, изкоренени гори и трайни насаждения, зърнено-бобови и зимни житни култури.

Избор на площи и подготовка на почвата.

Най-добри са терените с южно или югоизточно изложение, защитени от действието на силните ветрове. Площите са разположени върху богати, структурни рохки, бързо затоплящи се почви. Прегорливите, леки, пясъчливи с малка влагемкост, както и тежките слабо водопропускливи почви не са подходящи за това производствено направление.

Обработката на почвата се състои в дискуване на дълбочина 8-10 см, дълбока оран на 28-30 см през август и продълбочаване с култиватор за дълбоко разрохкване до 40-45 см. При заплевеляване на площите през есента се прави едно култивиране с чизел култиватор на дълбочина 12-15 см.

През пролетта почвата се бранува със зъбна брана и култивира предпосадъчно с чизел култиватор на дълбочина 12-15 см.

В отделни години при силно уплътняване на почвата се налага и прераване без обръщане на орния слой на дълбочина 18-20 см с едновременно брануване на оранта.

Торене. С дълбоката оран се заорават 4-5 тона на декар оборски тор, 30-40 кг двоен суперфосфат и 15-20 кг на декар калиев сулфат. Дините се подхранват с 40-60 кг на декар амониева селитра.

Борба с плевелите. Унищожаването на плевелите в посева се постига с използване на механични средства и внасяне на хербициди. Подходящ хербицид е Балагрин, който се внася в доза 0,4-0,5 л на декар с 50-60 л вода и последващо инкорпориране с фрезуване на дълбочина 10-12 см или Дуал ЕК в доза 0,15-0,2 кг на декар без инкорпориране, внесен също предпосадъчно.

Борба с болести и неприятели. Срещу антракнозата посевите се пръскат с 0,2% Дитан М-45 или 0,4% Пероцин 76 НП, Пероцин 75 Б. При поява на брашнеста мана борбата се води с Рубиган - 0,04%, Нимрод - 0,03-0,05%, Фундазол - 0,1%, Метилтопсин - 0,07-0,1% и др. От мозайките растенията се предпазват, като се води борба с приносителите - листните въшки. Прилагат се следните препарати: Кронетон 50 ЕК - 0,1%, Вазтак 10 ЕК - 0,03-0,05%, Децис 2,5 ЕК - 0,05%, Пиримор - 0,05%, Хостаквик 50 ЕК - 0,1%, Пегасус 50 ЕК - 0,06% и др.

При наличие на почвени неприятели като телени червеи или попово прасе се внася Каунтер 5 Г - 2-3 кг на декар. Само срещу поповото прасе се разхвърлят примамки от сварени житни отсевки, ярма или счукана царевича, обработени с Агрия 1050, Вофатокс 50 ЕК, Дурсбан 4 Е с добавка на олио.

Омит 57 в доза 0,1%, Морестан - 0,08%, Тиодан 35 ЕК - 0,2%, Митак - 0,2-0,3% и др. са средствата, с които се води борба срещу паяжинообразуващия акар.

Разсадопроизводство. Ранното производство на дини се организира с предварително произведен разсад. Сеитбата на семената става в саксийки с обем 0,5 л. Саксийките се пълнят с торопочвена смес (2:1) до две трети от височината им и в тях се засяват по 2-3 нерътени или по 1-2 рътени семена. Саксийките се нареждат в полутопли парници или неотопляеми оранжерии с втори вътрешен тунел.

Сеитбата се извършва към 10-20 март, като за един декар са необходими 200-300 грама семена.

По време на никненето на семената се поддържа температура 24-26°C. След поникването температурите се понижават с 3-4°C. През деня те са 20-22°C и 15-16°C през нощта.

При разтваряне на котилоните в саксийка се оставят по 1-2 растения. С формирането на първия същински лист разсадът се подсипва с торопочвена смес до ръба на саксийките (кофичките). При липса на саксийки може да се използва полиетиленов ръкав с ширина 16-20 см.

Грижите по време на разсадопроизводството не се отличават от тези за другите разсади. Особеното е, че се поддържа по-умерен поливен режим и за поливка се използва хладка вода.

За по-ранно започване на беритбите (с 15-20 дни) най-добре е да се произведе разсад от дини, присадени върху кратуни. Присаждането се извършва на разцеп или с четиристенно шило с размери 2-2,5 мм. С него се премахва вегетационният връх на подложката и пробива отвор в стъблото с дълбочина 1-1,5 см. В този отвор се поставя калемчето от диня. Калемчето е с дължина на стъблото 1,5-2 см, част от кожицата леко се забелва, а крайчето леко заостря. При поставяне на калемчето в отвора двете части -

присадника прилепва плътно в отвора на подложката, а котилидоните се възсядат.

Присадените растения се поставят в парник, в тунел или камера за прихващане на присадката към подложката при температура 25-28°C и относителна влажност на въздуха 90-95%. Първите 3-4 дни растенията се засенчват и след това постепенно приспособяват към нормално огряване от слънцето през целия ден. Образоването на спойката протича за 6-7 дни след присаждането. Почистват се всички разклонения или листа, които се появяват по подложката - кратуната, без да се премахват котилидоните. Котилидоните се запазват и след засаждането на растенията на полето.

Срокове и схеми на засаждане. При използване на тунели разсаждането става след 10-15 април, а когато не се използват покривни средства (калпаци, топли гнезда с полиетиленови калпаци или стъкло) - в началото на месец май. Растенията се засаждат по схема 2/0,8-1 м или 2/1,2-1,5 м при използване на присадка. Най-добре е разсадът да е с формирани 3-5 същински листа. Преди разсаждането саксийките се поливат обилно с вода. Засаждането на разсада се извършва на дълбочина до нивото на котилидоните в предварително оформени гнезда (ямки). Засадените растения се поливат с 1-2 л вода и посипват след това с рохка почва или торопочвена смес.

Грижи през вегетацията. След прихващането на растенията на полето посевите се прекопават до 3-4 пъти ръчно и механизирано и подхранват на два пъти с по 20-25 кг на декар амониёва селитра. По-високите торови норми с азот водят до влошаване качеството на дините. При използване на тунели допълнителна грижа е проветряване на растенията. Те се отстраняват след 15-25 май.

Поливните бразди се формират от двете страни на разстояние 60-70 см встрани от растенията.

Обикновено се извършват 2-3 поливки, като първата е при началото на плодообразуване, а последната преди началото на узряване на дините.

За избягване подмятането на милината от силни ветрове се препоръчва през 0,8-1 м те да се подсипват с купчинка рохка пръст в зоната на листен възел.

При поява на болести и неприятели посевите се пръскат с посочените препарати.

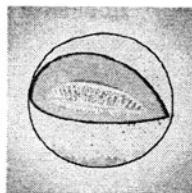
Възможно е да се приложи и резитба на растенията, като след завързането на 1-2 плода на разклонение след формирания плод се оставят 4-5 листа. С това се ускорява наедряването и узряването на плодовете. Растенията се натоварват до 6-8 плода.

Беритба и гобиви. Беритбите започват в началото на юли. Узрелите плодове се покриват с тънък белезникав въсьчен налеп, при чукане с пръст

ПЪПЕШ

Сортове. От директните сортове познат на производителите е сортът Персийски №5. Най-масово за ранно производство се използват хибридите Хибрид 1, Хибрид 15 и Победител F₁. От групата на канталупите с оранжево оцветяване на месото е ранният хибрид Sharon F₁ с кремавобял цвят (ананасов тип) хибрида Eden F₁ и хибридите със зелено (резедаво) оцветяване на месото (галя тип) Galia F₁, Veronica F₁, Makdimon F₁ и др.

Предшественик. Отглеждат се след разорани целини, зърнено-бобови и зърнено-житни култури.

Избор на площи и подготовка на почвата. Пъпешът е капризна култура, която не се развива добре при отглеждане на ветровити места и площите, подложени на ветрове, са неподходящи. Подходящи са глинесто-песъчливите почви, които са богати на хранителни вещества, водопроникливи и с дълбоко разположени подпочвени води.

Обработката на почвата е същата като тази, описана при ранното производство на дини. Тя включва операциите дълбока оран 28-30 см, култивиране при есенно заплевеляване на площта. Напролет срещу ранните плевели може да се наложи едно брануване със зъбна брана и слято култивиране с чизел култиватор.

Торене. Внасяне на 3-4 тона на декар угнил оборски тор, 30-40 кг двоен суперфосфат и 15-20 кг на декар калиев сулфат, заорани с дълбоката оран на площта. С първото окопаване пъпешите се подхранват с 20-25 кг амониева селитра на декар.

Борба с плевелите. Преди засаждането с инкорпориране (чрез фрезуване) се внася 0,4-0,5 л на декар Балагрин. През вегетацията до повличане на растенията при поява на плевели борбата се води с 2-3 окопавания на посева, а след това с ръчно плевене.

Борба с болести и неприятели. Пъпешите се предпазват от маната, като посевите се пръскат профилактично с 0,25-0,3% Превикур, 0,4% Пероцин 75 Б, 0,3% Антракол, 0,4% Цинеб, 0,15% Шампион и др. Срещу вертицилийно и фузариено увяхване преди засаждане саксийките с разсад се поливат с 0,1% Фундазол или Метилтопсин - 30-50 мл на растение работен разтвор.

Борбата с брашнестата мана се води с 0,04% Рубиган, 0,1% Фундазол, 0,05% Байлетон, 0,1% Анрекс и др.

Срещу болестта антракноза по пъпешите посевите се пръскат с 0,2% Дитан М-45 или 0,4% Пероцин 75 Б.

При поява на листни въшки унищожаването им се постига с използване на 0,1% Кронетон 50 ЕК, 0,05% Децис 2,5 ЕК или Пиримор, 0,1% Ланат 20 ЕК, 0,06% Пегасус 50 ЕК, 0,1% Хостаквик 50 ЕК и др.

Препаратите Каскейд 5 ЕК в доза 0,1%, Данитол 10 ЕК - 0,05%, Пегасус 50 ЕК - 0,06%, Омит 57 - 0,1% дават добри резултати срещу червеното паяче.

Борбата срещу почвените неприятели - телени червеи и попово прасе - се води както при дините.

Разсадопроизводство. Семената се засяват задължително в саксийки или полиетиленови торбички (ръкави), напълнени с торопочвена смес (угнил оборски тор и пресята почва в съотношение 2:1). За предпочитане е в саксийка да се засяват по 2 рътени семена или 3-4 сухи семена.

Саксийките се пълнят с 2-3 см под горния ръб, торопочвената смес леко се притъпква, засяват се и се навлажняват с хладка вода.

Разсадът се произвежда в култивационни съоръжения с отопление (биотопливо или техническо отопление), а при по-късна сеитба - в полиетиленови оранжерии с вътрешен тунел.

Сеитбата се извършва към 15-20 до 25 март. За декар са необходими 100-150 грама семена.

През разсадопроизводния период до поникването най-добре е температурата да се поддържа 26-28°C, след поникването, за да се избегне етиолирането (изтеглянето) на разсада, тя се понижава на 18-22°C през деня и 16°C през нощта в продължение на 7-8 дни и след това отново се повишава на 24-26°C през деня.

Подсипването на саксийките става, когато се появи първият същински лист.

Някои производители могат да използват разсад, присаден върху бяла или мускатна тиква. Присаждането става на разцеп встрани от вегетационния връх на тиквата (подложката). Пъпешовото калемче е с дължина 1,5 см, подрязва се с остър нож и се вмъква в направения разцеп на подложката. Калемчето се привързва със станиолова лентичка или с усукване на памук около присаденото място. За да не закържавее присадникът (присаденият пъпеш), в началото на подложката не трябва да има повече от 2-3 листа, а на полето до 10-11 листа.

След присаждането присадените растения до образуване на спойката се поставят при условия като тези, описани при динята.

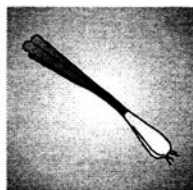
Срокове и схеми на засаждане. Най-добре е разсадът към датата на засаждане да е с 3-5 листа. Прерасналият разсад закържавява на полето. Оптималният срок на засаждане е 5-10 май. Пъпешите се засаждат по схема 1,5/0,4-0,5 м (1300-1600 растения на декар) в предварително направени ямки на дълбочина до нивото на котилдоните. Засадените растения се поливат с 1-2 л вода на растение и леко се загрлят с рохка почва.

ЛУК ЗА ЗЕЛЕНО С РАННО ПРОЛЕТНО РЕКОЛТИРАНЕ

Сортове. Лясковски 58, Пловдивски 10, Юбилей 50 и Пионер.

Предшественик. Това производствено направление се организира на площи, освободени от зърнено-бобови, житни, бостанни и други зеленчукови култури, без тези от семейство лукови.

Избор на площи и подготовка на почвата. Избират се площи, разположени върху терени с южно или югоизточно изложение, защитени от силни студени западни ветрове. Предпочитат се отцедливите, дълбоки, рохки, богати на хранителни вещества и високо съдържание на хумус почви. Най-често този начин на производство се застъпва в дворните места или в полиетиленовите оранжерии като предкултура.

Избраните площи се дискуват, изорават на дълбочина 18-20 см и профилират на лехи с ширина 1,2-1,5 м и разстояние между тях 50-60 см.

Торене. С оранта в почвата се заорават по 15-20 кг на декар двоен суперфосфат и калиев хлорид, а рано напролет посевите се подхранват с 15-20 кг амониева селитра на декар.

Борба с плевелите. При това производствено направление, като се има предвид ранното реколтиране, борбата с плевелите се извършва ръчно и не се налага използването на хербициди.

Борба с болести и неприятели. Проблем представлява луковата муха. Борбата се води с пръскане на посевите при летеж на мухите със 120 мл Би 58, Децис 2,5 ЕК - 50 мл и др. Често пъти при ранно реколтиране не се налага използване на тези средства.

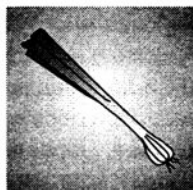
Срокове и схеми на засаждане. За посадъчен материал се използва едър арпаджик (попската фракция) и нестандартен лук, отпаднал при производството на лук за глави, както и дребен арпаджик с диаметър под 10 мм. Засаждането се извършва в браздички, ръчно оформени с мотичка,

ЧЕСЪН ЗА ЗЕЛЕНО

Сортове. За производство на зелен чесън се използват сортове от зимния чесън. Обикновено това са клонове от местни популации и най-често носят имената на района, откъдето произхождат - Шуменски, Осеновски, Ломски, Ямболски, No14 и др.

Предшественик. Добри предшественици са ранни домати, ран пипер - торени с оборски тор, бостанни култури - дини и пъпеши, зелен фасул и краставици.

Избор на площи и подготовка на почвата. Подходящи са дълбоките с богато хумусно съдържание, структурни и водопроницаеми почви. Не са подходящи слабо водопроницаемите, студени и бедни почви, както и тези с плитко разположени подпочвени води. Площите трябва да са чисти от плевели. Чесънът се отглежда след себе си най-малко след 4-5 години.

Избраните площи се почистват от растителните остатъци на предшественика, дискуват се и изорават на дълбочина 18-20 см, а при профилиране на високи равни лехи - не по-плитко от 22-25 см. Изораните площи се брануват и оформят лехи с ширина до пет метра и пътеки от 50-60 см. За предпочитане са по-тесните лехи, които дават възможност за качествено поливане на растенията в години с ранно пролетно засушаване. При суха почва площта се полива предварително и тогава се извършват обработките на почвата.

Торене. Чесънът реагира много добре при внасяне на 3-4 тона на декар угнил оборски тор, 20-25 кг двоен суперфосфат, 10-12 кг калиев сулфат и до 10 кг на декар амониева селитра, заорани с оранта на почвата. Рано напролет посевът се подхранва с 10-15 кг амониева селитра на декар.

Борба с плевелите. При отглеждане на чесъна на площи, чисти от плевели, не се налага използване на хербициди. Обикновено заплевеляване на площите се наблюдава при по-късно реколтиране на посевите. В такива случаи борбата срещу житните плевели се води с пръскане на посевите с 0,2-0,25 л на декар Фузилад, Набу, Тарга или Ронстар в доза 0,4-0,5 л. При отглеждане на големи площи преди поникването на чесъна се

внося 0,6-0,7 кг Рамрод или Сатецид или 0,3-0,4 л Дуал на декар за борба срещу житните плевели.

Срещу кускутата борбата се води с ръчно плевене.

Борба с болести и неприятели. Борбата срещу бялото гниене се води, като се избягва отглеждането на чесъна на едно и също място най-малко след 5 години. Посадъчният материал се обеззаразява с накисване на скилидите до 20-30 минути в 0,2% Фундазол. През вегетацията да не се допуска засушаване на почвата.

От неприятелите проблем представлява чесновата муха. Летежът ѝ започва много рано след стопяването на снега и тогава се прави първото пръскане на растенията с 0,1% Би 58, 50 мл Децис 2,5 ЕК, 150 мл Актелик 50 ЕК и др. Следващите 1-2 пръскания се извършват през 8-10 дни.

При посевите с по-късно реколтиране се води борба и срещу луковата муха. Първото пръскане е, когато започва летежът и яйцеснасянето на мухите, което съвпада с цъфтежа на вишнята. Използват се същите препарати, както при чесновата муха.

Срокове и схеми на засаждане. Най-добре е засаждането на чесъна за зелено да се извърши след 20 септември и продължи до 20-25 октомври. Преди засаждането луковиците се разделят на скилиди, като за засаждане се използват външните скилиди и част от най-едрите вътрешни скилиди. Посадъчният материал се сортира по едрина, обеззаразява се и се засажда ръчно или механизирано с лукосеялки с ролков или лъжичков сеещ апарат.

При ръчно засаждане чесънът се засажда по схема 15/5-8 см и дълбочина 4-6 см, а при механизирана сеитба - ленточно по схема 60+25+25+25+25/5-8 см. В зависимост от едрината на скилидите за един декар са необходими 60-80 до 120-150 кг скилиди с маса 1,5-3,5 грама.

Грижи през вегетацията. При засаждане в суха почва и липса на валежи задължително се извършва поливка на посева за поникване на чесъна. Рано напролет, с възобновяване на вегетацията, чесънът се подхранва с 10-15 кг на декар амониева селитра и се прекопава плитко за разрохване и по-бързо затопляне на почвата.

Чесънът има плитка коренова система и при липса на валежи се налага извършването на поливки през 10-14 дни с поливна норма 20-25 кубични метра (20-25 л на квадратен метър) вода за декар.

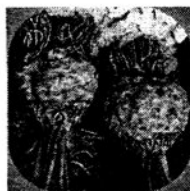
Задължително се извършва пръскане на посевите срещу чесновата и луковата муха.

Беритба и гобиви. Растенията са готови за прибиране, когато достигнат дължина 30-35 см и диаметър по средата на лъжливото стъбло над 10 мм (1 см). Прибирането на чесъна става на етапи с подбор на растения-

ЦЕЛИНА

Сортове. От групата на кореноплодната (главестата) целина подходящи са сортовете Пионер, Пращка, Витамина, Странджа. Отглеждат се още листна целина - сорт Листна (обикновена листна), а от дръжковата - сорт Златна самоизбелваща се.

Предшественик. Отглежда се след торени с оборски тор домати, зеле, пипер, спанак, ранни картофи и други предкултури като лук или чесън за зелено и марули.

Избор на площи и подготовка на почвата. Както всички кореноплодни култури, за отглеждане на целината се избират площи, разположени върху рохки, структурни, достатъчно запасени с хранителни вещества почви от вида на алувиално-ливадните и наносни почвени типове. Бързо изсъхващите, силно водопропускливи пясъчливи почви са неподходящи за отглеждане на целина. След прибиране на предшественика площта се преорава без обръщане на орния слой - със свалени отметателни дъски на плужните тела - на дълбочина 18-20 см. При необходимост се извършва едно култивиране, след което площта се фрезува на дълбочина 12-15 см. Така обработена, площта се профилира на лехо-браздова повърхност - ниски лехи с ширина 100-110 см и 50-60 см на браздите.

Торене. С оранта се внасят 3-4 тона угнил или 5-6 тона полуугнил оборски тор, 30-50 кг двоен суперфосфат и 25-30 кг на декар калиев сулфат. Предпосадъчно и като подхранване се внасят 30-40 кг амониева селитра на декар.

Борба с плевелите. Преди разсаждане след профилиране на площта се пръска със смес от 0,3-0,4 л Дуал плюс, 0,15-0,20 кг Афалон на декар, внесени с 50-60 л вода.

Борба с болести и неприятели. Срещу ранния и късен пригор по целината, разсадът и посевът се пръскат с 0,2% Дитан 45 М, 0,4% Купроцин, Шампион 0,3% и др. При поява на първи признаци на нападение от брашнеста мана борбата се води с 0,1% Фундазол, 0,1% Метилтопсин, Рубиган 12 ЕК - 0,03%, Тиозол - 0,6-0,8% и др.

Борбата с листните въшки се води с използване на 0,1% Хостаквик, 0,05% Пиримор, 0,05% Децис 2,5 ЕК, 0,1% Кронетрон 50 ЕК, Лиросект - 0,12% и др. През август срещу морковената муха посевите се пръскат със 150 мл

Актелик 50 ЕК или 50 мл Децис 2,5 ЕК на декар. При наличие на телени червеи, попово прасе и други почвени неприятели с предпоследната обработка се внасят 2-4 кг Мокап 10 Г или Каунтер 5 Г.

Разсагопроизводство. За ранно производство разсадът се произвежда в полутопли парници при срокове на сеитба 10-20 февруари, а за късно производство - на открити лехи в края на март и началото на април.

Семената на целината никнат много бавно. С цел ускоряване на поникването се препоръчва потапяне за 1-2 секунди във вряща вода и последващо рътене. Така се ускорява поникването с 8-10 дни.

Целината се сее с норма 1-1,5 грама на квадратен метър семена, като за един декар са необходими 10-15 грама семена. За равномерно изсяване добре е семената да се смесят с пресят пясък. Засетите семена се покриват с 0,5 см пресят оборски тор или друг мулчиращ материал като торф, дървесни трици и др. Грижите за разсадите са както при другите зеленчукови култури. Разсадът е готов за засаждане, когато има оформени 6-7 листа.

Срокове и схеми на разсаждане. Целината се разсажда в края на май и началото на месец юни. Преди разсаждането разсадът се полива обилно, изскубва се, част от листата и централният корен се подрязват, а слабите и повредени растения не се използват.

Разсаждането става със садене по схема 40/30 или 35/20 см при засаждане на фитарии, 70+30+30+30/25-30 см при ленточно засаждане и механизизирано отглеждане. При отглеждане на тирове растенията се засаждат от двете страни на тира. Разстоянието между тирове е 60 см.

Растенията се засаждат на дълбочина, равна на тази, при която е отглеждан разсадът. Не се допуска заравяне на вегетационния връх с почва при засаждането на растенията и следващите вегетационни почвообработки. Разсаждането се извършва на сухо с последващо поливане за прихващане на растенията.

Грижи през вегетацията. За вкореняване на растенията 4-6 дни след разсаждането едновременно с подсаждане на пропадналите растения посевът се полива с 25-35 кубични метра вода на декар. Следващите поливки се извършват през 6-8 дни.

След прихващането на растенията се извършва първото окопаване на посева, съчетано с подхранване, ако предпосадъчно не са внесени 20-25 кг на декар амониева селитра. В случаи, когато не е торено с оборски тор, след 25-30 дни се прави второ подхранване с 15-20 кг на декар амониева селитра. Първото окопаване се прави по-плитко, а следващите - на по-голяма дълбочина (до 10-15 см). При дръжковата целина на етапи листата се загърлят за избелване (бланширане) на дръжките. Това може да стане и със засенчване чрез привързване на листата.

За подобряване качеството на главите в края на август се препоръчва почистване на застаряващите и засъхнали листа.

БАКЛА

Сортове. За производство на бакла най-често се използва сорт Хиоска бакла, който е ранен и високодобивен. Приложение намира и сортът Местна едрозърнеста, както и някои местни сортове като Дребнозърнеста бакла.

Предшественик. Може да се отглежда след всички зеленчукови култури без фасул, грах и фий.

Избор на площи и подготовка на почвата. За предпочитане са дълбоките, рохки, богати на хумус почви, с неутрална и слабо алкална реакция на почвения разтвор.

След прибиране на предшественика в години с есенно засушаване и суха почва площите се поливат, изорават се на дълбочина 22-25 см, брануват и набраздяват през 60 см с изграждане на поливната мрежа. При липса на сигурен водоизточник се оформят фитарии - ниски лехи, в които се засяват семената.

Торене. С дълбоката оран се заорават 2-3 тона угнил оборски тор, 20-25 кг двоен суперфосфат и 12-15 кг калиев сулфат на декар. С първото окопаване напролет баклата се подхранва с 10-15 кг на декар амониева селитра.

Борба с плевелите. Преди сеитбата и профилирането на почвената повърхност с инкорпориране (фрезуване) се внасят 0,3-0,4 л Агрифлан, разтворен в 50-60 л вода за декар. След сеитбата вместо Агрифлан може да се използва 0,4-0,5 л Стомп или Дуал на декар, внесени също с 50-60 л вода. Напролет срещу двуседелните плевели добър ефект се получава от хербицида Базагран, употребен в доза 0,2-0,25 кг на декар. При производство на бакла на малки площи най-често борбата с плевелната растителност се води с окопаване на посевите.

Борба с болести и неприятели. Проблем при баклата са листните въшки. При поява на листни въшки растенията се пръскат с 0,1% Хостаквик 50 ЕК, 0,015-0,02% Рипкорд, 0,05% Децис 2,5 ЕК и др. пиретроидни средства.

Срокове и схеми на засаждане. В зависимост от района баклата се засява след втората половина на октомври до началото на ноември. Възможна е сеитба и рано през пролетта в края на февруари - началото на месец март. При ръчна сеитба баклата се засява на браздова повърхност

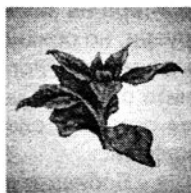

СПАНАК

Сортове. За есенна сеитба с реколтиране рано през пролетта се използват сортовете Едър зимен, Мадор 15/29 и Хемус.

Предшественик. Спанакът се отглежда след предшественици, които освобождават площите чисти от плевели. Той с успех може да се отглежда след ранни домати, ранни картофи, рано прибрани средно ранни домати, краставици, зелен фасул, зимни житни и др.

Избор на площи и подготовка на почвата. Подходящи са топлите, отцедливи и богати на хранителни вещества почви. Площите трябва да са защитени от студените ветрове през зимата и рано напролет.

Подготовката на почвата се изразява в дискуване, оран на дълбочина 26-28 см, подравняване на площта при необходимост и фрезуване на дълбочина 10-12 см.

Торене. Когато спанакът идва след предшественик, неторен с оборски тор, добри резултати се получават при внасянето на 4-5 тона на декар полуугнил оборски тор, заоран с дълбоката оран. С тази почвообработка се внасят и по 15-20 кг двоен суперфосфат и 10-12 кг на декар калиев сулфат. Рано напролет посевите се подхранват еднократно с 15-20 кг на декар амониева селитра.

Болести и неприятели. При това производствено направление почти липсват проблеми с болестите и неприятелите.

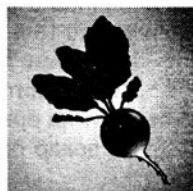
Борба с плевелите. Площите след сеитбата на семената могат да се пръскат с 0,2-0,3 литра на декар Дуал, 0,3-0,4 л Девринол или 600-700 грама Рамрод. Обикновено при отглеждането му на малки площи борбата с плевелите се води ръчно с плевене при разпръснатата сеитба или с междуредовите обработки.

Срокове и схеми на сеитба. Спанакът, отглеждан за ранно пролетно реколтиране, се засява през целия месец октомври и началото на месец ноември. За успешно презимуване растенията трябва да имат добре оформени 3-4-ри листа. Сеитбата се извършва ръчно разпръснато с последващо брануване със зъбна брана и валиране на площта или механизировано със сеялка редово през 15 см или ленточно по схема 60+25+25+25+25/7-8

РЕПИЧКИ

Сортов състав. Подходящи за ранно пролетно производство на репички са сортовете Бисер, Сакса 2, Червени с бели опашки и др. Могат да се използват и сортовете от чужда селекция като Novired, Skarlet globe и Lanquette.

Предшественик. Отглеждат се след всички култури без тези от семейство зелеви. Обикновено те заемат площта рано напролет като предкултура, а след тяхното прибиране се отглеждат домати, зелен и червен пипер за мелене, дини, пъпеши, краставици и др.

Избор на площи и подготовка на почвата. Добри са дълбоките, влагоемни, бързозаотоплящи се рано напролет, богати на хранителни вещества почви.

Почвите наесен се подготвят съгласно изискванията на основната култура - оран на дълбочина 22-25 до 28 см с последващо култивиране при заплевеляване до падането на първия сняг. Рано напролет площта се култивира на дълбочина 10-12 см и засява.

Торене. Основното торене се съобразява с изискванията на основната култура и с дълбоката оран се заорават 3-5 тона полуугнил оборски тор, 30-40 кг двоен суперфосфат и 15-20 кг на декар калиев сулфат.

Рано напролет предсеитбено се внасят по 10-12 кг на декар амониева селитра.

Борба с плевелите. Обикновено при необходимост се извършва ръчно плевене на посевите или се използва Дуал в доза 0,2-0,25 л на декар.

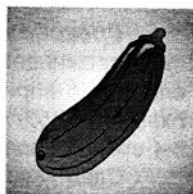
Борба с болести и неприятели. При по-късно засятите и поникнали посеви може да се наложи пръскане на посевите срещу зелеви бълхи с 0,05% Децис 2,5 ЕК, 0,04% Рипкорд 40 ЕК и др.

Срокове и схема на сеитба. Репичките се засяват на полето след 20-25 февруари до 5-10 март. Сеитбата се извършва ръчно, разпръснато или механизирани редово през 10-12 см на дълбочина 1,5-2 см с посевна норма 2,5-3 кг семена на декар. При редова сеитба се оформят ленточни посеви с 8-10 реда в лента и междуленточно разстояние 50-60 см.

ТИКВИЧКИ

Сортов състав. За производство на готварски тиквички основно се използват българските сортове Изобилна, Янтра, Горнооряховска 1, Болярка и Янтра. От чуждите сортове със зелено оцветяване на плодовете на пазара се предлагат семена от хибридите Abrina F₁, Ambassador F₁, Storr's green F₁, Verdi F₁, Elira F₁ и др. Първата беритба почти при всички сортове се извършва на 48-51 ден от поникването на растенията.

Предшественици. Отглеждат се след спанак, домати, пипер, зърнено-житни, късен зелен фасул и др.

Избор на площи и подготовка на почвата. Подходящи са площите с южно и югоизточно изложение. Много добри са алувиално-ливадните, дълбоки, рохки, отцедливи почви.

След прибиране на предшественика и почистване от растителните остатъци площите през август-септември се изорават на дълбочина 25-28 см. Напролет при заплевеляване се извършва брануване с последващо чизелуване на дълбочина 15-18 см и набраздяване преди засаждане през 120-150 см.

Торене. През есента с дълбоката оран се заорават 4-6 тона на декар полуугнил оборски тор, 30-40 кг двоен суперфосфат и 12-15 кг калиев сулфат. През вегетацията тиквичките се подхранват с 20-30 до 40 кг на декар амониева селитра.

Борба с плевелите. Използва се хербицидът Балагрин, внесен в доза 0,4-0,5 л на декар с последващо инкорпориране в почвата на дълбочина 6-8 см (с фрезуване) или преди засаждане след набраздяването се внася 0,2-0,25 л на декар от хербицида Дуал, разтворен в 50-60 л вода.

Борба с болести и неприятели. Обикновено в по-късни фази от развитие на посева проблем представлява брашнестата мана. Борбата се води с използване на Рубиган 12 ЕК - 0,04%, Фундазол 50 НП- 0,1%, 0,03-0,05% Нимрод 25 ЕК, 0,08-0,1% Каратан 48 ЕС, 0,1% Акрекс 50 ЕК и др.

Срещу листните въшки при нападение на посевите през май-юни борбата се води с 0,05% Децис 2,5 ЕК, 0,1% Кронетон 50 ЕК, 0,1% Хостаквик 50 ЕК и др.

Разсагопроизводство. За ранно производство на тиквички се произвежда разсад в саксийки с обем 0,5 л и диаметър 10-12 см, напълнени с

торопочвена смес (1:1 пресята почва и добре угнил оборски тор). В саксийка се засяват по 2-3 семена на дълбочина 2-3 см. За един декар са необходими 200-250 г семена.

Семената се засяват между 10-20 март в парници или полиетиленови оранжерии с вътрешен тунел.

Грижите за разсада са същите, както тези при краставиците, дините и пъпешите, отглеждани за ранно производство.

За един декар са необходими 1650-1800 растения. Готовият разсад е с 3-5 добре развити същински листа.

Срокове и схеми на засаждане. Тиквичките се засаждат на полето след преминаване на опасността от падането на късни пролетни слани - след 22-25 април. Засаждането се извършва на браздова повърхност по схема 120-150/50-60 см в предварително направени копки на дълбочина 3-4 см над кореновата шийка.

След засаждането растенията се поливат с 1-2 л вода и разхвърлят примамки срещу попово прасе, както при дините и пъпешите.

Грижи през вегетацията. На 4-6-ия ден след засаждането тиквичките се приполиват индивидуално или гравитачно с малка поливна норма - 15-20 кубични метра вода на декар. Едновременно с тази поливка се посаждат и пропадналите растения.

След прихващане на растенията се извършва и първото ръчно окопаване с едновременно внасяне и на 15-20 кг на декар амониева селитра. До началото на завръз поливките се извършват през 10-12-14 дни с умерени поливни норми - 20-25 кубични метра вода на декар.

Със започване на беритбите посеvät се подхранва с още 15-20 кг на декар амониева селитра.

През периода на беритбите междуполивният период се съкращава на 6-8 дни, а на много леките почви - на 4-5 дни.

При поява на въшки за ограничаване на нападението на растенията от вируси посеvите се пръскат с посочените препарати.

Беритба и гобиви. Първата беритба на тиквичките се извършва обикновено на 48-52-рия ден от поникването на растенията (20-25 дни след засаждането). Тиквичките се берат, когато достигнат дължина в зависимост от сорта 17-22 см и маса 200-250 грама на плода. Обикновено с откъсването на всеки плод се отрязва и най-стариият лист.

Набраните плодове се съхраняват на сянка в хладни помещения.

Добивите варират от 2,5 до 4 тона на декар. Добре отгледаните посеvi се реколтират от края на месец май до средата на август.

Забелски: _____

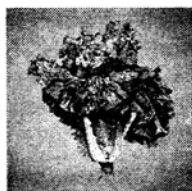
_____

_____

_____

ЛИСТНА И ГЛАВЕСТА САЛАТА

Листната салата е популярна сред производителите и потребителите под наименованието "маруля", а главестата като "капуска". През последните 3-4 години разпространение намират сортове от къдроволистната салата, която заема средно място между листната и главестата салата.

Сортов състав. За есенно засаждане с добро презимуване подходящи са сортовете Черна Гюмюрджинска и Черна подобрена. Сортовете Жълта Гюмюрджинска, Жълта красавица и Ранна зелена дават добри резултати при ранно пролетно засаждане на полето. От главестата салата познати на производителите са сортовете Зимна маслена глава, Жълт зимен дар, Майски едър и Юнска едра.

Представители на листната салата са и сортовете Clarion, Musette, Crescendo, Opera, Hector и др. От главестата салата (айсберг тип) могат да се използват сортовете Jasmin, Talisman, Capitol, Zodiac, Saladin, Salinas 88 Supreme, Ontario, King crown, Queen crown.

От къдроволистните салати с различни нюанси на оцветяване на листата в багрите на червения и зеления цвят представители са сортовете Red Wave, Terra, Vulcan, Babylon, Sunglow, Everest и др. Сортовете Compas, Vanity, Lobi и др. са от групата на къдроволистната салата със зелени листа.

Предшественик. Салатите не са взискателни към предшественика и могат да се отглеждат почти след всички зеленчукови култури, които оставят почвата чиста от плевели и освобождават площите през август-септември.

Избор на площи и подготовка на почвата. Независимо от срока на засаждане се избират площи с южно или югоизточно изложение, които са защитени от студените западни и северозападни ветрове.

Подходящи са отцедливите, бързо затоплящи се рано напролет алувиално-ливадни почви.

Площите, предназначени за производство на салати, се изорават на дълбочина 20-22 см, дискуват се или фрезуват и набраздяват през 60 см в напречна посока на преобладаващите студени ветрове – обикновено север-юг.

Торене. Обикновено салатата се отглежда след торени с оборски тор зеленчукови култури и с дълбоката оран се заорават по 12-15 кг на декар азотни, фосфорни и калиеви торове. С първото окопаване напролет посевите се подхранват с 10-15 кг на декар амониева селитра.

Борба с плевелите. При отглеждане на големи площи за опазване на посевите от плевели с инкорпориране преди засаждане се внася 400-500 мл на декар Балагрин или Керб 50 ВП - 200-250 грама с 50-60 л вода след набраздяването на площта.

Борба с болести и неприятели. За предпазване на растенията от болестта мана по салатата семената се обеззаразяват с 4 грама на килограм семена ТМТД, а през вегетацията профилактично, особено в хладна и дъждовна пролет, посевите се пръскат с 0,3% Купроцин, Купроцин супер Д, Шампион, 0,2% Дифолатан, 0,25% Ридомил голд и др. Периодично се води борба срещу сивото гниене с 0,1% Метилтопсин, 0,1% Роврал 50 НП или Ронилан 50 НП - 0,1%.

Срещу поповото прасе напролет се разхвърлят примамки от Скипер – 2-3 кг на декар и др. Срещу листни въшки се използва 0,05% Децис 2,5 ЕК, Карате 2,5 ЕК – 40 мл и др.

Разсадопроизводство. За есенно и ранно пролетно производство на салати с предзимно засаждане разсадите се произвеждат на открити лехи. Когато салатите ще се реколтират през есенно-зимния сезон – ноември-декември, семената за производство на разсад се засяват към 10-15 до 20 август. Разсадите за есенно засаждане с пролетно реколтиране на салатите се засяват след 5-10 до 20 септември.

Салатите с пролетно засаждане се засяват в топли парници или други отопляеми култивационни съоръжения през втората половина на януари до 5-10 февруари.

При всички срокове на сеитба на квадратен метър се засяват по 2-2,5 грама семена и покриват с 1-1,5 см торопочвена смес. За един декар са необходими 20-25 г семена.

Проблем при ранните (августовски) срокове на сеитба е поникването на семената. За избягване подтискащия ефект на високите температури на почвата върху покълването и поникването на семената лехите се поливат сутрин и засенчват с хартия – стари вестници и др.

След поникването разсадите се поливат умерено, като не се допуска преовлажняване на почвата. Разсадът е готов за засаждане, когато растенията са с 4 до 6 добре оформени листа. При есенно производство разсадът е готов за засаждане 30-35 дни след поникването, а при януарско-февруарска сеитба – след 40-45 дни.

Срокове и схеми на засаждане. За есенно реколтиране салатите се засаждат към 20 септември - 5 октомври, с предзимно засаждане между 10 и 25 октомври и 20 март- 5 април при пролетно засаждане. Засаждането на салатите става на профилирана повърхност - браздово, висока или равна леха. При браздово отглеждане площите се набраздяват през 60 см.

Засаждането на разсада се извършва по схема 30/25 см. При браздово отглеждане разсадът се засажда от двете страни на браздата на височина 10 см от дъното на браздата. Растенията се засаждат на дълбочина, на която са отглеждани като разсад в лехите, без да се зарива вегетационният

връх. Дълбоко засажените растения обикновено не се прихващат и загниват. На декар се засаждат 13 000 -13 500 растения.

При есенно реколтиране салатите се засаждат малко по-гъсто – 30/20 см – 16 600 растения на декар.

Засажените растения се поливат за прихващане гравитационно или индивидуално – от корен на корен с малко вода за уплътняване на почвата около коренчето.

Грижи през вегетацията. Засажените растения при нужда се приполиват за вкореняване и се подсаждат пропадналите растения. След прихващане на растенията и възстановяване на растежа посевет се окопава ръчно с леко загърляне на растенията. При есенно реколтиране на салатите с първото окопаване растенията се подхранват с 15-20 кг на декар амониева селитра. Второто окопаване се извършва 15-20 дни по-късно.

При другите срокове на засаждане посеветите напролет се окопават 2-3 пъти, като с първото се подхранват също с 15-20 кг амониева селитра на декар.

Поливките са умерени, при нужда, с размер на поливната норма 15-20 л на квадратен метър. Преовлажняването на почвата води до затормозяване на растежа и развитието на растенията, а при къдраволистната и главестата салата до загиване и загиване на растенията.

Води се борба срещу болести и неприятели съгласно указаните средства в раздела Борба с болести и неприятели.

Беритба и гобиви. В зависимост от срока на сеитба и засаждане салатите се реколтират през ноември-декември и след 15-20 март до 10-15 май.

Листната и главестата салати се отрязват, когато растенията достигнат нормални за сорта размери – над 120-150 грама за листната и над 250-300 грама за главестата салата.

Добивът варира в зависимост от броя на успешно презимувалите растения при салатите, отглеждани с предзимно засаждане. Нормално се получават 7000-8000 до 9000 стандартни, годни за пазара листни или главести салати.

Забелски:

СХЕМИ ЗА 6 ДЕКАРА

РАЗПРЕДЕЛЕНИ В 3 ПОЛЕТА ПО 2 ДЕКАРА

Почвен тип: наносни, алувиално-ливадни и други почви с по-лек механичен състав

Първа схема - с преобладаващо *разсадно* отглеждане на културите

Култура	Начин на отглеждане	Период, през който заема площта	Среден добив от декар
I поле			
Патладжан – ранно полско производство	чрез разсад	01.05–30.09	3,5–4 тона
Уплътняваща предкултура – маруля	чрез разсад	25.10–25.04	10–12 хил. бр.
II поле			
Главесто зеле – ранно полско производство	чрез предзимно засаждане	01.11–25.05	2,5–3 тона
Втора култура – праз	чрез разсад	10.06–30.10	2,5–3 тона
III поле			
Пъпеши – ранно полско производство	чрез разсад	01.05–20.07	2–2,5 тона
Главесто зеле – късно полско производство	чрез разсад	25.07–30.10	4–5 тона

ПРИМЕРНИ СХЕМИ ЗА 6 ДЕКАРА

Втора схема - с преобладаващо *безразсадно* отглеждане на културите

Култура	Начин на отглеждане	Период, през който заема площта	Среден добив от декар
I поле			
Зелен грах	директна сеитба	15.03–15.06	300–400 кг
Втора култура – дребноплодни краставици	директна сеитба	25.06–20.09	1,5–2 тона
II поле			
Магданоз – 1 дка	директна сеитба	15.03–30.10	2,5–3 тона
Моркови – 1 дка	директна сеитба	15.03–30.10	2,5–3 тона
III поле			
Дини	директна сеитба	15.04–20.09	3–4 тона
Уплътняваща следкултура – спанак	директна сеитба	10.10–20.04	1000–1200 кг

Трета схема - с разсадно и безразсадни отглеждане на културите

Култура	Начин на отглеждане	Период, през който заема площта	Среден добив от декар
I поле			
Патладжан – ранно полско производство	чрез разсад	01.05–30.09	3–4 тона
Уплътняваща предкултура – спанак	директна сеитба	20.10–20.04	1000–1200 кг
II поле			
Бамя	директна сеитба	10.05–30.10	800–1000 кг
Уплътняваща предкултура – лук за зелено	чрез предзимно засаждане на арпаджик	25.10–01.05	16–18 хил. връзки
III поле			
Зелен фасул – първа култура	директна сеитба	15.04–20.07	1000–1200 кг
Втора култура – главесто зеле късно полско производство	чрез разсад	25.07–30.10	4–5 тона

ПРИМЕРНИ СХЕМИ ЗА 6 ДЕКАРА

Почвен тип: черноземни, чернозем-смолници и други структурни глинесто-песъчливи почви.

Първа схема - с преобладаващо *разсадно* отглеждане на култури

Култура	Начин на отглеждане	Период, през който заема площта	Среден добив от декар
I поле			
Пипер – средно ранно производство (капия, камби)	разсадно	10.05–20.10	2,5–3 тона
Уплътняваща следкултура – чесън за зелено	предзимно засаждане	20.10–30.04	12–14 хил. връзки
II поле			
Зеле – ранно производство (предзимно засаждане)	разсадно	01.11–20.05	2,5–3 тона
Втора култура – праз	разсадно	15.06–30.10	4–5 тона
III поле			
Предкултура – спанак	предзимно засяване	25.10–20.04	1000–1200 кг
Тиквички	разсадно	25.04–20.07	2,5–3 тона
Втора култура – късно главесто зеле	разсадно	25.07–30.10	4–5 тона

Втора схема - с преобладаващо *безразсадно* отглеждане на културите

Култура	Начин на отглеждане	Период, през който заема площта	Среден добив от декар
I поле			
Домати – средно ранно производство	директна сеитба	10.04–20.10	3–4 тона
II поле			
Зелен фасул – ранно производство	директна сеитба	20.04–20.07	1000–1200 кг
Късно главесто зеле	разсадно	25.07–30.10	4–5 тона
III поле			
Дребноплодни краставици – ранно производство	директна сеитба	25.04–30.07	2,5–3 тона
Втора култура – ряпа	директна сеитба	10.08–30.10	2,5–3 тона

ПРИМЕРНИ СХЕМИ ЗА 6 ДЕКАРА

Трета схема - с *разсадно* и *безразсадно* отглеждане на културите

Култура	Начин на отглеждане	Период, през който заема площта	Среден добив от декар
I поле			
Предкултура - лук за зелено	предзимно засаждане	25.10-30.04	16-18 хил. връзки
Домати - средно ранно производство	разсадно	05.05-30.10	3,5-4 тона
II поле			
Предкултура - спанак ранно производство	предзимно засяване	01.11-30.04	1000-1200 кг
Бамя	директна сеитба	10.05-30.10	800-1000 кг
III поле			
Зелен фасул - ранно производство	директна сеитба	20.04-20.07	1200-1300 кг
Главесто зеле - късно производство	разсадно	25.07-30.10	4-5 тона

СХЕМИ ЗА 12 ДЕКАРА

РАЗПРЕДЕЛЕНИ В 4 ПОЛЕТА ПО 3 ДЕКАРА

Почвен тип: наносни, алувиално-ливадни и други пещъчливо-глинести почви с по-лек механичен състав

Първа схема - с преобладаващо *разсадно* отглеждане на културите

Култура	Начин на отглеждане	Период, през който заема площта	Среден добив от декар
I поле			
Зелен пипер – ранно производство	чрез разсад	01.05–30.08	3,5–4 тона
Уплътняваща предкултура – чесън за зелено	чрез предзимно засаждане	15.10–25.04	12–14 хил. връзки
Уплътняваща следкултура – спанак	чрез директна сеитба	05.09–20.09	700–800 кг
II поле			
Ранно главесто зеле (предзимно засаждане)	чрез разсад	01.11–25.05	2–2,5 тона
Втора култура – праз	чрез разсад	15.06–30.10	4–5 тона
III поле			
Ранни картофи	чрез засаждане на клубени	15.03–15.06	2–2,5 тона
Втора култура – цветно зеле	чрез разсад	25.06–30.10	1,5–2 тона
IV поле			
Дини – ранно производство	чрез разсад	30.04–30.08	2,5–3 тона
Уплътняваща предкултура с предзимно засаждане – марули	чрез разсад	25.10–25.04	10–12 хил. бр.

Втора схема - с преобладаващо безразсадно отглеждане на културите

Култура	Начин на отглеждане	Период, през който заема площта	Среден добив от декар
I поле			
Зелен грах – 3 дка	директна сеитба	15.03–15.06	350–400 кг
Дребноплодни краставици – втора култура – 1,5 дка	директна сеитба	25.06–30.09	2–2,5 тона
Моркови – късно полско производство – 1,5 дка	директна сеитба	20.06–30.10	2,5–3 тона
II поле			
Предкултури Лук за зелено – 1,5 дка	предзимно засаждане	15.10–05.05	16–18 хил. връзки
Репички – 1,5 дка	директна сеитба	10.10–10.05	15–16 хил. връзки
Бамя – 3 дка	директна сеитба	15.05–30.10	800–1000 кг
III поле			
Зелен фасул – ранно производство – 3 дка	директна сеитба	15.04–20.07	1200–1300 кг
Втора култура – късно главесто зеле – 3 дка	разсадно	25.07–30.10	4–5 тона
IV поле			
Ранни картофи	засаждане на клубени	15.03–15.06	2–2,5 тона
Зелен фасул – късно производство	директна сеитба	25.06–20.10	1000–1200 кг

Трета схема - с разсадно и безразсадно отглеждане на културите

Култура	Начин на отглеждане	Период, през който заема площта	Среден добив от декар
I поле			
Ранни домати - 3 дка	разсадно	25.04-30.07	5-6 тона
Предкултура - чесън за зелено - 3 дка	предзимно засаждане	20.10-20.04	12-14 хил. връзки
Уплътняваща следкултура - спанак есенно производство - 3 дка	директна сеитба	15.08-15.11	700-800 кг
II поле			
Дребноплодни краставици - 3 дка	директна сеитба	15.04-20.07	2,5-3 тона
Втора култура - късно главесто зеле - 3 дка	разсадно	25.07-30.10	4-5 тона
III поле			
Зелен грах - 3 дка	директна сеитба	15.03-15.06	300-400 кг
Втора култура - праз - 3 дка	разсадно	20.06-30.10	2,5-3 тона
IV поле			
Главесто зеле - ранно производство - 3 дка	предзимно засаждане	25.10-20.05	2,5-3 тона
Втора култура - целина - 1,5 дка моркови - 1,5 дка	разсадно директна сеитба	01.06-30.10 15.06-30.10	2,5-3 тона 2,5-3 тона

ПРИМЕРНИ СХЕМИ ЗА 12 ДЕКАРА

Почвен тип: черноземни, чернозем-смолници и други структурни гли-
несто –песъчливи почви

Първа схема - с преобладаващо *разсадно* отглеждане на културите

Култура	Начин на отглеждане	Период, през който заема площта	Среден добив от декар
I поле			
Домати – средно ранно полско производство	разсадно	10.05–30.10	3,5–4 тона
Предкултура – марули	разсадно	25.10–25.04	10–12 хил. броя
II поле			
Лук	засаждане на арпаджик	15.03–10.08	2,5–3 тона
III поле			
Пипер – средно ранно производство (за млян червен пипер)	разсадно	15.05–30.10	1200–1500 кг
Предкултура – лук за зелено	предзимно засаждане	30.10–30.04	16–18 хил. връзки
IV поле			
Главесто зеле – средно ранно производство	разсадно	30.05–15.09	3–4 тона
Предкултура – чесън за зелено	предзимно засаждане	20.10–10.05	12–14 хил. връзки

Втора схема - с преобладаващо *безразсадно* отглеждане на културите

Култура	Начин на отглеждане	Период, през който заема площта	Среден добив от декар
I поле			
Бамя	директна сеитба	15.05-30.10	800-1000 кг
Предкултура - спанак	предзимно засяване	20.10-30.04	1000-1200 кг
II поле			
Домати - средно ранно полско производство	директна сеитба	10.04-15.10	3,5-4 тона
III поле			
Дини - средно ранно производство	директна сеитба	25.04-15.09	4-5 тона
Уплътняващи предкултури: - репички-1,5 дка - лук за зелено-1,5 дка	предзимно засяване предзимно засаждане	01.09-20.04 20.10-20.04	15-16 хил. връзки 16-18 хил. връзки
IV поле			
Зелен фасул - ранно производство	директна сеитба	20.04-20.07	1000-1200 кг
Главесто зеле - късно полско производство	разсадно	25.07-30.10	4-5 тона

ПРИМЕРНИ СХЕМИ ЗА 12 ДЕКАРА

Трета схема - с *разсадно* и *безразсадно* отглеждане на културите

Култура	Начин на отглеждане	Период, през който заема площта	Среден добив от декар
I поле			
Пипер – средно ранно производство (капия, камби)	разсадно	10.05–30.10	2,5–3 тона
Уплътняваща предкултура: –марули-1,5 дка –лук за зелено-1,5 дка	–разсадно –предзимно засаждане на арпаджик	01.11–30.04 20.10–30.04	10–12 хил. бр. 16–18 хил. връзки
II поле			
Грах	директна сеитба	15.03–15.06	350–400 кг
Цветно зеле – късно полско производство	разсадно	25.06–30.10	1,5–2 тона
III поле			
Домати – средно ранно полско производство	директна сеитба	10.04–30.10	3–4 тона
IV поле			
Главесто зеле – средно ранно полско производство	разсадно	10.06–10.09	3–4 тона
Уплътняваща предкултура – лук за зелено	пролетно засаждане на арпаджик	15.03–20.05	16–18 хил. връзки
Уплътняваща следкултура – спанак	директна сеитба	15.09–30.11	600–800 кг

РЕЧНИК НА ТЕРМИНИТЕ

Шербетиране – размиване на пресен оборски тор в поливната вода с цел подхранване.

Котилидони – Първите два несъщински листа на растението. Те не се вземат в предвид при броенето на листата на едно растение. Срещат се само при двусеменни растения.

Закържавели – Изостанали в развитието си , ненормално развити плодове с подтиснат растеж.

ЛИТЕРАТУРА

1. **Алипиева, М.** Главесто зеле. Земиздат, С., 1986.
2. **Бахариев, Д., Б. Велев, Ст. Стефанов, Ек. Логинова.** Болести, плевели и неприятели по зеленчуковите култури. Земиздат, 1992.
3. **Бъчваров, Ст.** Чесън. Земиздат, С., 1967.
4. **Даскалов, Хр., П. Попов.** Основи на зеленчукопроизводството в България. С., 1941.
5. **Даскалов, Хр., Т. Муртазов.** Парниково и оранжерийно зеленчукопроизводство. Земиздат, С., 1957.
6. **Димов, Ив.** Производство на ран разсад. Овощарство, градинарство и консервна промишленост. №1, 1991.
7. **Димов, Ив., Кр. Тосков.** Всичко за доматиите. В-к за земеделие, 1992.
8. **Димов, Ив., Кр. Тосков.** Всичко за зелето. В-к за земеделие, 1993.
9. **Димов, Ив., Кр. Тосков.** Всичко за динята. В-к за земеделие, 1993.
10. **Димов, Ив., Кр. Тосков.** Всичко за пъпеша. В-к за земеделие, 1993.
11. **Димов, Ив., Кр. Тосков.** Всичко за лука. В-к за земеделие, 1993.
12. **Димов, Ив., Кр. Тосков.** Всичко за спанака. В-к за земеделие, 1993.
13. **Карталов, П., М. Алипиева, Ив. Димов.** Зеленчукопроизводство за всички. Земиздат, С., 1995.
14. **Михов, Ат., П. Лозанов.** Дини и пъпеша. ХГД, Пловдив, 1982.
15. **Михов, Ат., М. Алипиева.** Практическо зеленчукопроизводство. Публиш-Сай-сет-Агри-ООД, С., 2001.
16. **Михов, Кр.** Примерна програма за целогодишно снабдяване със свежа продукция от главесто зеле. Сборник от доклади от ЮНС "50 години С У Б", т. I, ноември, Пловдив, 1998.
17. **Ранков, В., М. Беневски, Г. Димитров и Б. Куманов.** Торене на зеленчуковите култури в условията на интензивно земеделие. ХГД, Пловдив, 1983.
18. **Станчева, Й.** Болести по тиковите култури. Градина, бр. 1, 2001.

**НАЦИОНАЛНА СЛУЖБА ЗА СЪВЕТИ
В ЗЕМЕДЕЛИЕТО**
МЕСТНА СЛУЖБА ЗА СЪВЕТИ В ЗЕМЕДЕЛИЕТО

Адрес:

гр. Пловдив, 4000
бул. Марица 122 (Водна палата)
етаж 3, офис - 10, 33, 35
тел.: 032/ 626 756
факс: 032/ 620 815

Предлага:

- Безплатни почвени анализи
- Безплатни консултации в областта на земеделието

**РЕГИОНАЛНА СЛУЖБА ЗА РАСТИТЕЛНА ЗАЩИТА,
КАРАНТИНА И АГРОХИМИЯ**

Адрес:

гр. Пловдив, 4000
ул. Брезовско шосе
тел.: 032/ 650 876; 959 400; 650 874

**ДЪРЖАВЕН ФОНД “ЗЕМЕДЕЛИЕ”
ОБЛАСТНА ДИРЕКЦИЯ
ДФ “ЗЕМЕДЕЛИЕ” - ПЛОВДИВ
И ПРОГРАМА “САПАРД”**

Адрес:
гр. Пловдив, 4000
бул. Марица 122 (Водна палата)
етаж 1 (партер)
тел.: 032/ 620 908; 628 720; 628 724; 634 044

**ОБЛАСТНА ДИРЕКЦИЯ
“ЗЕМЕДЕЛИЕ И ГОРИ” – ПЛОВДИВ**

Адрес:
гр. Пловдив, 4000
бул. Марица 122 (Водна палата)
етаж 3, стая 7

- **Регистрация на земеделски производители**
- **Информация за необходимите документи за регистрация може да получите в местните кметства, общини или на посочения адрес**

Старт за Ефективни Граждански Алтернативи

Работи за устойчиво демократично развитие,
основано на гражданско участие
в решаването на проблеми от местно значение.

Издава се от фондация С.Е.Г.А.
в рамките на проект "Земята - източник на доходи",
финансиран по програма МАТРА на правителството
на Кралство Холандия и холандската организация
за международно развитие НОВИБ.

АГРОИНФОРМАЦИОНЕН ЦЕНТЪР

Предоставя:

- Агротехническа информация и консултантска помощ
- Индивидуални консултации с посещения на място - как да се справите по-добре, ако сте решили да предприемете конкретни стъпки в своята селскостопанска дейност
- Организира специализирани обучения за мотивира ни земеделски стопани

ЗЕМЯТА - ИЗТОЧНИК НА ДОХОДИ

ПОРЕДИЦА ТЕХНОЛОГИИ ЗА ОТГЛЕЖДАНЕ НА ...

... СРЕДНО РАННИ ЗЕЛЕНЧУКОВИ КУЛТУРИ

... КЪСНИ ЗЕЛЕНУКОВИ КУЛТУРИ

ОЧАКВАЙТЕ:

... НЕТРАДИЦИОННИ КУЛТУРИ

... ОРАНЖЕРИЙНИ КУЛТУРИ

ИНФОРМАЦИЯ И СЪВЕТИ МОЖЕТЕ ДА ПОЛУЧИТЕ В

АГРОИНФОРМАЦИОННИЯ ЦЕНТЪР

Организиран в рамките на проект
“Земята – източник на доходи”

Адрес за контакти:
гр. Пловдив,
бул. Марица 122 /Водна палата/,
ет. 5, ст. 25; тел. 032/ 62-92-86